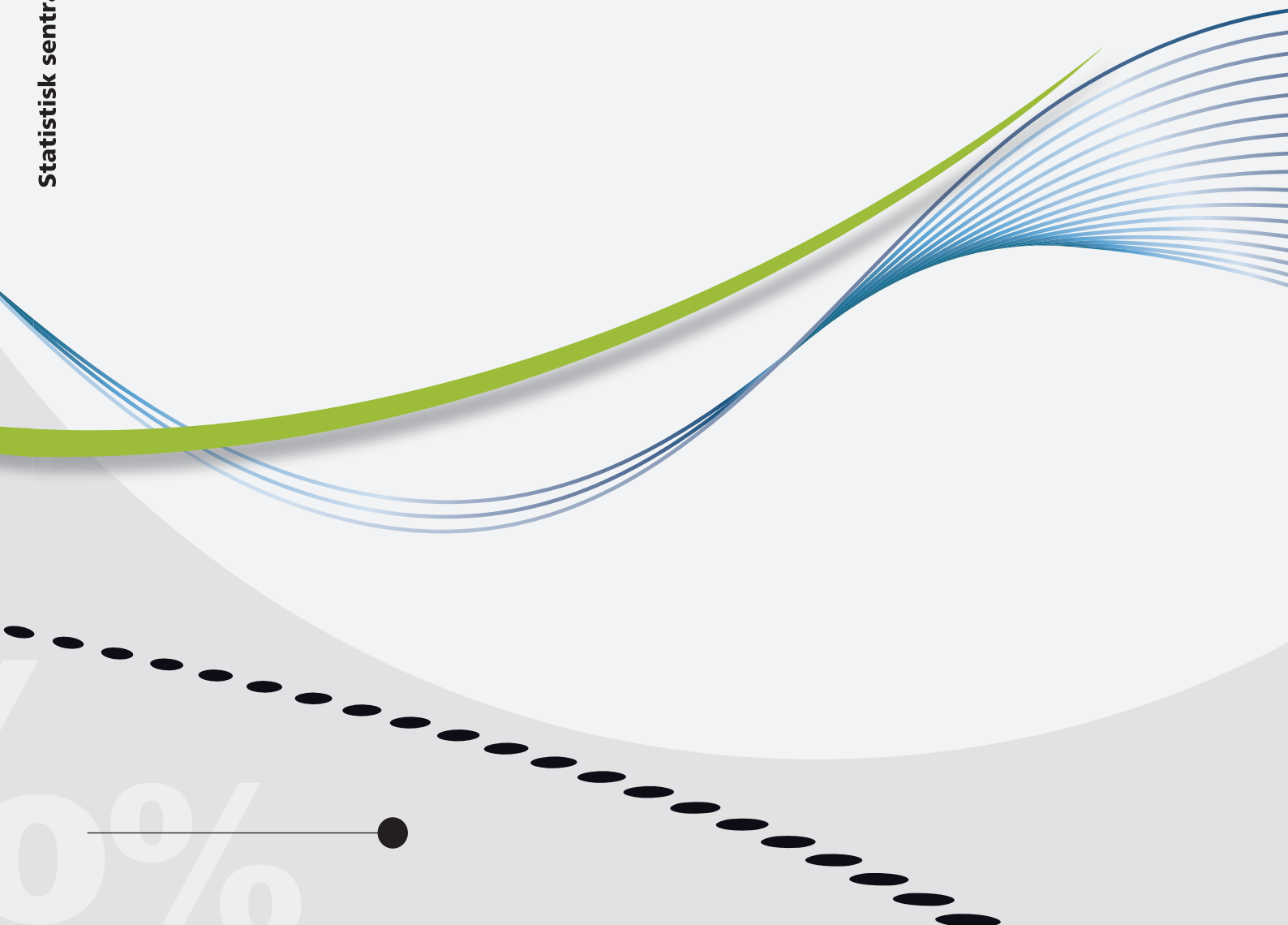

Magnar Lillegård og Arnhild Torsteinsen

Velgerundersøkelsen 2015

Dokumentasjonsrapport

Magnar Lillegård og Arnhild Torsteinsen

Velgerundersøkelsen 2015

Dokumentasjonsrapport

I serien Notater publiseres dokumentasjon, metodebeskrivelser, modellbeskrivelser og standarder.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert 19. august 2016

ISBN 978-82-537-9369-6 (elektronisk)

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentligjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten beskriver gjennomføringen av SSBs velgerundersøkelse 2015. Undersøkelsen ble gjennomført i etterkant av kommunestyre- og fylkestingsvalget høsten 2015, og respondentene kunne svare ved hjelp av et webskjema som var oversatt til fem ulike språk, i tillegg til norsk. Deler av utvalget fikk også mulighet til å svare på papirskjema. Øyvind Kleven ved Seksjon for befolkningsstatistikk har vært prosjektleder. Seksjon for personundersøkelser har stått for datainnsamlingen. Arnhild Torsteinsen har vært planlegger av datainnsamlingen. Thore Nafstad-Bakke har tilrettelagt utvalget til undersøkelsen og Magnar Lillegård har laget utvalgs- og frafallsvekter. Trond Båshus har programmert webskjemaet og foretatt filetableringen, og Dag F. Gravem og Frode Berglund har bistått med utviklingen av spørreskjemaet. Solveig Myklestad har designet papirskjemaet, Seksjon for næringslivsundersøkelser og populasjoner har stått for pakking og utsending av brev og Seksjon for brukerkontakt har besvart telefonhenvendelser fra respondenter. Håndtering av e-posthenvendelser har vært utført av intervjuere av Seksjon for personundersøkelser.

Statistisk sentralbyrå, 15. august 2016

Anne Sundvoll

Sammendrag

SSB gjennomførte høsten 2015 en undersøkelse om valg i etterkant av kommunestyre- og fylkestingsvalget 14. september 2015. Formålet med undersøkelsen var å skaffe statistikk og kunnskap om ulike gruppers politiske deltakelse, partipreferanse, politiske holdninger og velgeratferd.

Undersøkelsen er en videreføring av tidligere undersøkelser SSB har utført, finansiert av Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD). Formålet har vært å supplere de ordinære valgundersøkelsene for å kunne si mer om velgeratferd blant utenlandske statsborgere og norske statsborgere med innvandrerbakgrunn.

I 2015 la SSB om designet på undersøkelsen fra hovedsakelig å være en telefonintervjuundersøkelse til å bli en selvadministrert web- og papirundersøkelse. Ved at respondentene selv fyller ut skjemaet, hadde vi mulighet til å kontakte langt flere enn det som er mulig ved en intervjueradministrert undersøkelse fordi kostnadene per respondent blir lavere. Dette ga oss mulighet til å sammenligne et stort utvalg av personer med norsk bakgrunn med personer med innvandrerbakgrunn i én og samme undersøkelse. I og med at dette er en helt identisk valgundersøkelse, kan vi nå sammenligne samme spørsmål i alle grupper.

Invitasjonsbrev, med lenke til det elektroniske spørreskjemaet, ble sendt til 18 181 respondenter. Noen utvalgte grupper fikk tilbud om å svare på papir. Det elektroniske spørreskjemaet ble oversatt til fem språk, i tillegg til norsk. Til sammen svarte 6350 personer, noe som tilsvarer en svarprosent på 35.

I bruttoutvalget hadde vi en overrepresentasjon av førstegangsvelgere, personer med innvandrerbakgrunn og utenlandske statsborgere. Frafallet i undersøkelsen var spesielt stort blant personer med lav utdanning og med landbakgrunn fra utenom Europa. Nettoutvalget ble vektet for utvalgs- og frafallskjevheter. Vektene ble kalibrert mot kjønn, alder, utdanning, landbakgrunn, region og hvilket parti man stemte på.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
1. Innledning	6
2. Datainnsamling	7
2.1. Populasjon og utvalg.....	7
2.2. Innsamlingsmetode.....	8
2.3. Feltperiode i to faser.....	8
2.4. Ulike kontaktstrategier.....	10
3. Datakvalitet	11
3.1. Skjevhet.....	11
3.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil.....	12
4. Vekting av utvalget	13
4.1. Utvalgs- og frafallsvekter.....	13
4.2. Kalibrering av vektene.....	14
4.3. Effekt av vektingen.....	16
Referanser	17
Vedlegg A: Svarprosent og kategorisering basert på landbakgrunn	18
Vedlegg B: IO-brev på norsk og engelsk	23
Vedlegg C: Purring på e-post	25
Vedlegg D: Spørreskjema	27
Figurregister	31
Tabellregister	31

1. Innledning

I 2015 gjennomførte Statistisk sentralbyrå (SSB) velgerundersøkelsen i etterkant av kommunestyre- og fylkestingsvalget 14. september. Formålet med undersøkelsen var å skaffe statistikk og kunnskap om ulike gruppers politiske deltakelse, partipreferanse, politiske holdninger og velgeratferd. Hva er det som gjør at noen stemmer, mens andre lar være? Undersøkelsen var delfinansiert av Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet (BLD). Spørsmålene ble utformet slik at de kan sammenlignes med spørsmål fra tidligere undersøkelser om valg som SSB selv har gjennomført eller vært delaktige i gjennomføringen av, se f.eks. Kleven, Aardal, Bergh, Hesstvedt & Hindenes (2015).

Personer med innvandrerbakgrunn utgjør en stadig større andel av stemmeberettigede ved valg i Norge. Stemmerett ved stortingsvalg har kun norske statsborgere som fyller 18 år innen utgangen av valgåret. I kommunestyre- og fylkestingsvalget har i tillegg nordiske statsborgere stemmerett dersom de ble registrert som bosatt i Norge senest 30. juni i valgåret. Andre utenlandske statsborgere har stemmerett dersom de har stått oppført i folkeregisteret som bosatt sammenhengende de siste tre årene før valgdagen. Alle innbyggere som har stemmerett i en kommune, står i manntallet. Ved stortingsvalget i 2013 hadde 213 000 personer med innvandrerbakgrunn stemmerett ved stortingsvalget, noe som utgjorde 6 prosent av alle stemmeberettigede. I kommunestyre- og fylkestingsvalgene vil denne andelen være høyere, fordi flere er inkludert blant de stemmeberettigede.

Fra de ordinære valgundersøkelsene får vi statistikk for hele befolkningen, men ikke nok observasjoner til å kunne si like mye om velgeratferd blant utenlandske statsborgere og norske statsborgere med innvandrerbakgrunn. SSB har derfor gjort ulike undersøkelser i innvandrerbefolkningen i etterkant av stortings- og kommunestyre- og fylkestingsvalg siden 1997 for å få mer informasjon om disse gruppene. Et gjennomgående trekk er at personer med innvandrerbakgrunn har lavere valgdeltakelse enn majoritetsbefolkningen (Kleven 2015).

Undersøkelsen i 2015 ble gjennomført som en webundersøkelse, mens de tidligere undersøkelsene primært har blitt gjort ved telefonintervju (CATI). I tillegg fikk enkelte respondenter tilbud om å fylle ut undersøkelsen på papirskjema. Webundersøkelser er billigere å gjennomføre enn telefonundersøkelser, blant annet fordi man sparer lønnskostnader til intervjuere. Dette ga oss muligheten til å inkludere flere respondenter i utvalget. I mars 2015 tok SSB i bruk Direktoratet for forvaltning og IKTs (DIFI) kontakt- og reservasjonsregister, noe som muliggjorde utsending av invitasjon til deltakelse i undersøkelsen på e-post og SMS.

I denne rapporten presenteres en metodisk dokumentasjon av datainnsamlingen og vektingen av dataene. Tabell 1.1 viser noen nøkkeltall for undersøkelsen.

Tabell 1.1 Nøkkeltall, SSBs velgerundersøkelse 2015

	Antall	Prosent
Utvalg (personer trukket ut for intervju)	18971	
Avgang (død, utvandret)	789	
Bruttoutvalg (trukket utvalg minus avganger 37 000 – 1 492= 35 309)	18181	100,0
Frafall	11831	65,0
Nettoutvalg (webintervju, papirskjema) ¹	6350	35,0
Web	6220	
Papirskjema	130	
Innsamlingsmetode	Web + papirskjema	
Feltperiode	Fredag 9. oktober til søndag 31. januar	
Skjemalengde	Ingen informasjon om tid på skjema på nett	

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

2. Datainnsamling

2.1. Populasjon og utvalg

Populasjonen for undersøkelsen var alle stemmeberettigede ved kommunestyre- og fylkestingsvalget i 2015. Fordi et viktig formål var å si noe om velgeratferd blant utenlandske statsborgere og norske statsborgere med innvandrerbakgrunn, ble populasjonen delt inn i fem velgergrupper:

1. Norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn som ikke er førstegangselgere
2. Førstegangselgere blant norske statsborgere uten innvandrerbakgrunn (personer som fyller 18 eller 19 år i løpet av 2015)
3. Norske statsborgere som er innvandrere
4. Norske statsborgere som er barn av innvandrere
5. Utenlandske statsborgere som har stemmerett i kommunestyre- og fylkestingsvalget 2015

Med innvandrerbakgrunn menes at man enten er innvandrer eller barn av innvandrere. En innvandrer er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge. Barn av innvandrere er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og har i tillegg fire besteforeldre som er født i utlandet.

Dersom utvalget hadde blitt trukket enkelt tilfeldig med samme trekkeandel i alle gruppene, ville gruppe 1 stått for 83 prosent av utvalget, gruppe 2 tre prosent, gruppe 3 litt over fem prosent, gruppe 4 én prosent og gruppe 5 litt under åtte prosent. For å få et tilstrekkelig stort antall i alle grupper, ble det derfor nødvendig å trekke relativt flere i gruppene 2, 3, 4 og 5, se Tabell 2.1.

Tabell 2.1 Fordeling på velgergruppe i populasjon og bruttoutvalg

Velgergruppe	Antall i populasjon	Andel i populasjon	Ca. antall i grovutvalg	Antall i brutto-utvalg	Andel i brutto-utvalg
1	3347157	83,3	5000	4283	23,2
2	114820	2,9	1000	1042	5,7
3	211256	5,3	6000	6338	34,2
4	35218	0,9	1000	995	5,5
5	308173	7,7	6000	5523	31,4

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Velgerundersøkelsen gjennomføres umiddelbart etter valget, altså før SSB innhenter opplysninger fra valgstyrene i kommunene om hvor mange som stemte i manntallet (de som har stemmerett). Deltatt i valget ble derfor ikke benyttet som stratifiseringsvariabel. Vi vet fra tidligere at svarprosenten i velgerundersøkelser er

¹ 60 av papirskjemaene kom etter at datafangsten var over og ble ikke med i det endelige datasettet. Det faktiske nettoutvalget ble dermed på 6290.

lavere blant de som ikke stemmer enn blant de som stemmer. Svarprosenten er også lav blant innvandrere og utenlandske statsborgere. Det ble ikke brukt noen eksplisitt stratifisering basert på landbakgrunn, men det er et mål å kunne bryte ned analysen på de største landgruppene.

Det ble i utgangspunktet trukket et grovutvalg på 19 000 personer, etter omtrent en fordeling som fremgår av Tabell 2.1. Lister over disse ble sendt til valgstyrene med spørsmål om de hadde deltatt i valget eller ikke. Etter justeringer og fjerning av døde og utvandrede, sto vi igjen med 18 181 personer som skulle kontaktes.

2.2. Innsamlingsmetode

SSBs velgerundersøkelse ble gjennomført som en webundersøkelse, men enkelte grupper fikk tilbud om å svare på papirskjema. Ved å bruke web som innsamlingsmetode, kan man nå mange respondenter til en relativt lav kostnad på kort tid. Responsen kommer nokså rett etter vår henstilling om deltakelse, og man kan dermed innen en kort tidshorison skaffe seg oversikt over hvem som har svart. Dette gir anledning til å identifisere grupper med lav deltakelse tidlig, og sette inn målrettede tiltak for å øke svarandelen i disse gruppene.

Vi oversatte det elektroniske spørreskjemaet til fem ulike språk, i tillegg til norsk. Språkene var engelsk, urdu, somali, polsk og litauisk. Valg av språk kunne foretas av respondentene idet de startet utfyllingen. Papirskjemaet ble oversatt til to språk, engelsk og somali, i tillegg til norsk.

Påkobling av telefonnummer og e-postadresse

Da utvalget var trukket, ble alle respondentene påkoblet telefonnummer og e-postadresser fra Kontakt- og reservasjonsregisteret (KRR). Dette er et register DIFI har opprettet og forvalter, og er en fellesløsning alle offentlige virksomheter skal bruke i sin tjenesteutvikling. Registeret gir tilgang til innbyggernes digitale kontaktinformasjon. Ved å koble seg opp til dette registeret, kan SSB kommunisere digitalt med alle innbyggere som ikke har reservert seg, uten å innhente samtykke.

Vi koblet til slutt de respondentene som vi ikke fant kontaktopplysninger om i KRR, opp mot telefonkataloger. Ved å gjøre dette, fikk vi også med oss ekstra telefonnummer som ikke ligger i KRR. Disse respondentene fant vi riktignok ikke noen e-postadresse til. Via KRR får vi kun mobilnummer på de som er digitale brukere. Det er særlig de eldre i befolkningen som ikke er digitalt aktive, og det er dermed viktig med en supplerende kilde for å unngå systematisk frafall i disse gruppene.

Treffprosenten på telefonnummer i et tilfeldig landsrepresentativt personutvalg går vanligvis fra 85 prosent (kun KRR) til 95 prosent ved å inkludere ulike telefonkataloger i våre rutiner. Etter påkobling hadde vi kontaktopplysninger på 17 448 av respondentene, noe som tilsvarer 96 prosent av utvalget.

I alt 733 respondenter som vi ikke fant noen kontaktopplysninger på for mobil eller e-post, fikk brev som vi sendte til adressen registrert i Folkeregisteret.

2.3. Feltperiode i to faser

Innsamlingsperioden for SSBs velgerundersøkelse var fra fredag 9. oktober til søndag 31. desember.

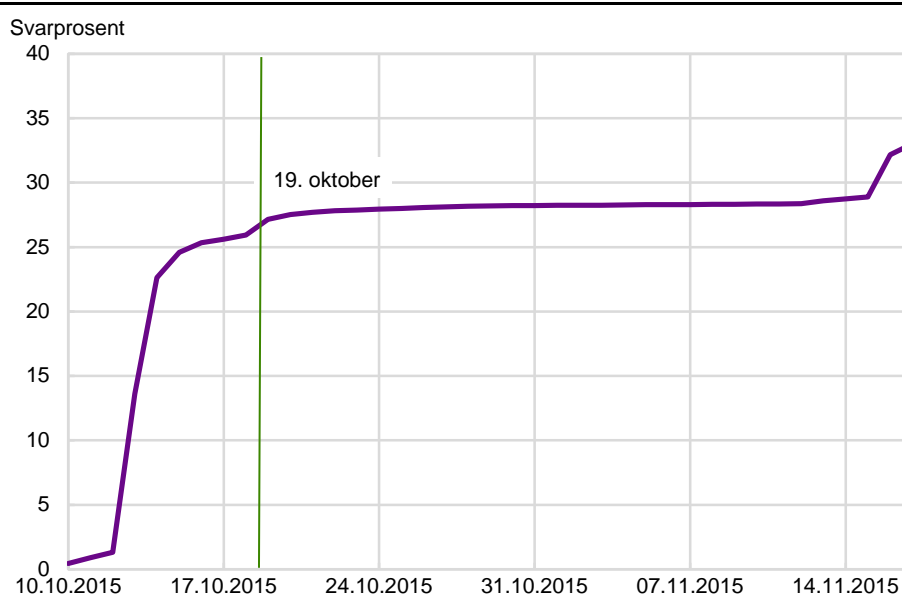
Brev ble sendt ut fredag 9. oktober, og det var mulig å svare i webskjema allerede fredagen i tilfelle noen mottok brev samme dag. Etter planen skulle SMS og e-poster sendes ut mandag 12. oktober, men den aktuelle dagen var deler av SSBs nettverk nede, så datainnsamlingen ble forskjøvet med en dag. Dermed ble tirsdag

13. oktober første dag alle hadde mulighet til å ha mottatt informasjon om undersøkelsen med påloggingsinformasjon til webskjema.

Vi har ikke gjennomført velgerundersøkelser blant innvandrerbefolkningen på internett i så stor grad tidligere. Generelt har vi heller ikke klart å oppnå samme nivå på svarprosenten som vi vanligvis gjør i telefonundersøkelser (CATI). Det var derfor knyttet usikkerhet til hvordan svarprosenten ville bli i de ulike gruppene vi var opptatt av skulle ha tilstrekkelig representasjon. For å øke svarprosenten for norske og utenlandske statsborgere med utvalgte landbakgrunner, la vi opp til to faser av datainnsamlingen. Fase 1 der vi tilbød å svare på internett, og fase 2 der vi la opp til en kombinasjon av web- og papirskjema.

Fase 1 varte fra 9. oktober til 19. oktober. Innen 19. oktober hadde vi fått 4936 svar, noe som tilsvarer en svarprosent på 27. Av alle svar som kom inn totalt, kom 77 prosent inn i denne perioden, se Figur 2.1.

Figur 2.1 Utvikling i svarprosent i innsamlingsperioden

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fase 2 var en oppfølgingsfase. Her tok vi et utvalg av 1000 tilfeldige respondenter som ikke hadde svart på web, og gav dem tilbud om å svare på papir. Papirskjemaet ble trykket opp i to varianter: Ett med valg mellom norsk og engelsk, og ett med valg mellom norsk og somali. Videre registrerte vi at respondenter med landbakgrunn fra Pakistan og Somalia hadde lav svarprosent, henholdsvis 25 og 18. Dette til tross for at spørreskjemaet var oversatt til begge språk. For å sikre nok observasjoner fra disse to gruppene, satte vi i verk spesielle tiltak. Respondenter med bakgrunn fra Pakistan fikk e-post og SMS med oppfordring om å svare. Respondenter fra Somalia som ikke hadde svart, fikk tilsendt papirskjema med svarkonvolutt, i tillegg til e-post og SMS med oppfordring om svare. På samme dag som vi sendte SMS og e-post til respondenter med pakistansk landbakgrunn, fikk vi 20 ekstra svar. Denne gruppen endte dermed opp med 28 prosent svar. For gruppen med somalisk bakgrunn, fikk vi til slutt en svarprosent på 19, se Tabell 2.2.

Tabell 2.2 Land med de 10 høyeste og 10 laveste svarprosent. Kun land med over 100 personer i bruttoutvalget er inkludert

Land	Antall observasjoner	Svarprosent	Land	Antall observasjoner	Svarprosent
Nederland	105	62	Sri Lanka	313	30
Storbritannia	247	51	Pakistan	742	28
Island	117	44	Etiopia	130	27
Sverige	681	43	Thailand	273	26
Litauen	391	42	Vietnam	527	25
Tyskland	412	41	Eritrea	185	23
Danmark	437	40	Marokko	177	23
Norge	5259	39	Irak	546	22
USA	157	39	Kosovo	329	20
Finland	150	39	Somalia	521	19

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Til sammen kom 130 papirskjemaer i retur. Av disse kom 60 i retur etter at fristen hadde gått ut, og ble derfor ikke med i det endelige datasettet. Av de returnerte papirskjemaene var 119 av den norske-engelske varianten og 11 av den norsk-somaliske utgaven. Kostnadene knyttet til trykking, pakking og registrering av papirskjemaene ga liten uttelling i antall svar og ekstra observasjoner fra respondenter med spesiell landbakgrunn. I tillegg kom nesten halvparten av svarene inn etter at fristen hadde gått ut.

2.4. Ulike kontaktstrategier

SSB gjennomfører i økende grad undersøkelser på internett. Etter at vi i mars 2015 tok i bruk DIFIs kontakt- og reservasjonsregister, har vi mulighet til å kommunisere med respondenter digitalt. I forkant av undersøkelser sender vi ut et invitasjonsbrev til alle som er trukket ut. Intervjuere som jobber i SSB, fremhever spesielt betydningen av at vi har sendt et profesjonelt utseende brev før undersøkelsen starter.

I overgangen til mer digital samhandling med respondenter, er det viktig at vi fornyer oss. Samtidig må vi holde oppe nivået på svarprosenten i undersøkelsene våre. Vi ønsket derfor å bruke SSBs velgerundersøkelse til å høste noen erfaringer.

Utvalget ble fordelt tilfeldig på fem grupper med ca. 3600 respondenter i hver gruppe. Én gruppe fikk brev i posten før undersøkelsen startet. De fire andre fikk digitalt brev, bortsett fra 700 respondenter som vi ikke fant digitale kontaktopplysninger på. De fikk i stedet tilsendt et invitasjonsbrev i posten med påloggingsinformasjon til internett. Utover dette fikk alle grupper både e-post og SMS med en link til undersøkelsen på internett. De fire gruppene som fikk digitalt brev, fikk SMS og e-poster på ulike tidspunkter (Tabell 2.3) for å se om det kunne ha effekt på svarprosenten.

Tabell 2.3 Oversikt over grupper for kontaktstrategi og utsendinger, fase 1

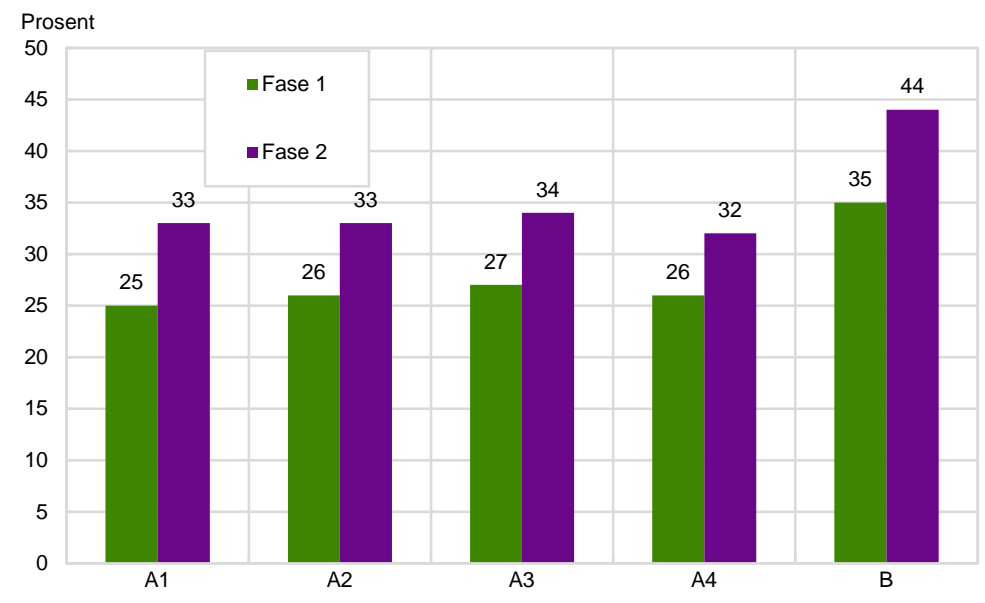
Dato	A1: digital	A2: digital	A3: digital	A4: digital	B: post/digital
9. oktober					Brev
	E-post1 +	E-post1 +	E-post1 +	E-post1 +	E-post1 +
13. oktober	SMS1 kl. 10	SMS1 kl. 10	SMS1 kl. 14	SMS1 kl. 14	SMS1 kl. 10
	E-post2 +	E-post2 +	E-post2 +	E-post2 +	E-post2 +
14. oktober	SMS2 kl. 12	SMS2 kl. 12	SMS2 kl. 12	SMS2 kl. 12	SMS2 kl. 12
19. oktober	SMS3 kl. 10	SMS3 kl. 14	SMS3 kl. 14	SMS3 kl. 10	SMS3 kl. 14

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Gruppenes svarprosent ble sammenlignet etter at vi hadde avsluttet fase 1. Det var små forskjeller mellom de fire gruppene som hadde fått digitalt brev. Da fase 1 var over, varierte svarprosenten fra 25 til 27, se Figur 2.2. Gruppen som hadde mottatt et brev i posten i forkant, hadde til sammenligning 35 prosent svar. I fase 2 fikk ikke gruppene lenger lik behandling, så gruppenes endelige svarprosent er ikke sammenlignbare.

Når det gjelder utsendingstidspunkt for SMS og e-post, er det vanskelig å se at dette hadde innvirkning på svarprosenten.

Figur 2.2 Svarprosent etter fase 1 og fase 2 for de fem kontaktstrategiene

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3. Datakvalitet

3.1. Skjevhet

Utvalgsskjevhet er når fordelingen av et bestemt kjennemerke er annerledes i bruttoutvalget enn i den populasjonen som undersøkelsen skal si noe om. Slike skjevheter kan være tilsiktet, men kan også oppstå pga. tilfeldigheter i utvalgstrekkingen. Resultatet er at enkelte grupper i befolkningen blir underrepresentert i bruttoutvalget. Dersom en ønsker å presentere data for et tverrsnitt av det norske folk, vil da slike grupper veie for lite i de samlede resultatene. Innenfor hver gruppe vil personene som er trukket ut, være representative for sin gruppe. I denne undersøkelsen har vi en tilsiktet utvalgsskjevhet ved at noen velgergrupper er overrepresentert, se Tabell 2.1. For hver velgergruppe har vi fulgt normale rutiner for trekking av utvalg, og det er ingen indikasjoner på at det har oppstått store utvalgsskjevheter innen gruppene.

Frafallsskjevhet i en utvalgsundersøkelse er når fordelingen av et bestemt kjennemerke er annerledes blant de som svarte (nettoutvalget) enn blant de som ble trukket ut til undersøkelsen (bruttoutvalget). Dette innebærer at nettoutvalget ikke er statistisk representativt for målgruppen. Skjevhet med hensyn til ett kjennemerke medfører ikke nødvendigvis at nettoutvalget er skjevt med hensyn til andre kjennemerker. På den annen side gir godt samsvar mellom fordeling i netto- og bruttoutvalg for ett eller flere kjennemerker ingen garanti for at utvalget ikke er skjevt for andre kjennemerker. Det er spesielt vanskelig å oppdage slike skjevheter dersom vi ikke kjenner den faktiske fordelingen av kjennemerket i bruttoutvalget.

Ved å se på avvik mellom fordelingen i netto- og bruttoutvalg for ulike kjennemerker, kan vi få et inntrykk av frafallsskjevheten (Tabell 3.1). Hvis temaet vi studerer har en særlig sterk sammenheng med kjennetegnet som er skjevt fordelt i nettoutvalget, vil en vektning av dataene med hensyn til disse kjennemerkene minske effekten av skjevheten.

Tabell 3.1 viser at har en underrepresentasjon i nettoutvalget av unge (under 25 år), eldre (over 79 år) og personer med grunnskole- eller uoppgitt utdanning. Personer med universitetsutdanning er overrepresentert. Det samme er de med landbakgrunn fra Norge og resten av Europa. Det er ingen store frafallskjevheter med hensyn til kjønn eller region.

Tabell 3.1 Brutto- og nettoutvalg. Fordeling på kjønn, alder, utdanning, region og landbakgrunn. Prosent

	Andel i nettoutvalg	Andel i bruttoutvalg	Differanse
Kjønn			
Menn	49,9	50,1	-0,2
Kvinner	50,1	49,9	0,2
Alder			
18-24 år	14,4	16,3	-1,9
25-44 år	43,2	42,2	1,0
45-66 år	33,8	31,2	2,6
67-79 år	7,4	7,5	-0,1
80- år	1,1	2,8	-1,7
Høyeste utdanning			
Grunnskole	23,7	32,6	-8,9
Videregående	29,9	29,5	0,4
Universitet	41,1	28,6	12,5
Uoppgitt	5,7	9,4	-3,7
Region			
Oslo	22,3	22,9	-0,6
Andre storbyer ²	16,6	16,5	0,1
Resten av landet	61,1	60,6	0,5
Landbakgrunn			
Norge	30,0	26,6	3,4
Europa	38,1	36	2,1
Afrika	6,5	8,6	-2,1
Asia	20,6	24,1	-3,5
Nord- og Mellom- Amerika	2,1	1,9	0,2
Sør-Amerika	2,4	2,5	-0,1
Oseania	0,4	0,2	0,2

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

3.2. Innsamlings- og bearbeidingsfeil

I enhver undersøkelse, både i fulltelling og utvalgsundersøkelser, må man regne med at det forekommer svar som er feil. Feilene kan oppstå både i forbindelse med innsamlingen og under bearbeidningen av dataene. Innsamlingsmetoden i denne undersøkelsen er hovedsakelig webskjema, men en liten andel skjema er samlet inn ved at respondenten har fylt ut et papirskjema.

Når vi bruker webskjema som innsamlingsmetode, har vi ikke full kontroll med selve utfyllingen. Vi vet ikke hvem som fyller ut skjemaet, hvem som er til stede og hvilke vurderinger som blir gjort. For å lede respondenten effektivt gjennom skjemaet og forebygge målefeil, er utvikling av forståelige spørsmål, god design og god testing av skjemaet på forhånd, svært viktig (Couper 2008, Kap. 1). Videre bør man sørge for at skjemaet ikke er for langt.

Bruk av webskjema gir muligheter for å tilpasse spørsmålene i overensstemmelse med respondentens situasjon og svar på tidligere spørsmål. I et webskjema ledes respondenten gjennom skjemaet, og vi oppnår redusert frafall på enkeltspørsmål ved at mulighetene for hoppfeil reduseres. Ved bruk av kontroller der det er mest nødvendig, unngår vi registrering av ugyldige verdier. Bruk av webskjema hindrer likevel ikke alle feil. Redusert datakvalitet kan for eksempel være et resultat av

² Bergen, Trondheim, Stavanger, Tromsø, Drammen og Kristiansand

dårlig formulerte spørsmål, eller at det er dårlig samsvar mellom spørsmål og svaralternativer.

Man må også være forsiktig med å legge inn for mange kontroller. Dette er for å unngå situasjoner hvor skjemaet «låser» seg slik at utfyllingen ikke kan ferdigstilles. Det må ikke bli for komplisert for respondentene å avgi svar.

4. Vekting av utvalget

4.1. Utvalgs- og frafallsvekter

Tabell 2.1 gir oss trekksannsynligheter for alle i populasjonen. For eksempel vil en person i velgergruppe 1 ha trekksannsynlighet $4283/3347157 = 0,13$ prosent, mens en person i velgergruppe 3 har trekksannsynlighet $6338/211256 = 3,0$ prosent, for å ta ytterpunktene. Hvis alle i bruttoutvalget hadde svart på undersøkelsen, ville en enkel og naturlig utvalgsvekt vært $1/\text{trekksannsynlighet}$, noe som hadde gitt vekt 781,5 for de i gruppe 1, og vekt 33,3 for de i gruppe 3. Dette kalles for utvalgsvekter, fordi de forteller noe om hvordan utvalget er konstruert.

Som tidligere nevnt har utvalgundersøkelser frafall, dvs. at det er noen – ofte mange – som ikke svarer på undersøkelsen. I velgerundersøkelsen fikk vi svar fra 6290 personer, noe som gir en total svarprosent på 34,6. Svarprosenten varierer mellom velgergruppene. Den er høyest i velgergruppe 1, med svar fra 1707 personer (39,9 prosent) og lavest i velgergruppe 3 og 4 med henholdsvis 1886 og 296 svar (29,7 prosent). En etterstratifisert vekt etter velgergruppe vil ta hensyn til både utvalgstrekkningen og forskjellene i svarprosent. Med en slik metode vil de i velgergruppe 1 få vekt $3347157/1707 = 1961$ og de i velgergruppe 3 vekt $211256/1886 = 112$.

Tilbøyeligheten til å svare er større blant de som har stemt ved valget enn blant de som ikke har stemt. En etterstratifisert vekt etter velgergruppe og stemt/ikke stemt vil derfor ta hensyn til mye mer av frafallsmekanismen. Tabell 4.1 og Tabell 4.2 gir tall for henholdsvis populasjonen og nettoutvalget fordelt etter disse to variablene. En person som tilhører velgergruppe 1 og som ikke har stemt, vil da få vekt $1184080/368 = 3218$, mens en person som har stemt og er i velgergruppe 3 får vekt $85343/1053 = 81$.

Tabell 4.1. Estimert fordeling på velgergruppe og antall stemt/ikke stemt i populasjonen

Velgergruppe	Stemt	Ikke stemt
1	2163077	1184080
2	58658	56162
3	85343	125913
4	13989	21229
5	88263	219910

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.2 Fordeling på velgergruppe og antall stemt/ikke stemt i nettoutvalget

Velgergruppe	Stemt	Ikke stemt
1	1339	368
2	253	142
3	1053	833
4	161	135
5	819	1187

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Merk at egentlig vet vi ikke nøyaktig hvor mange som stemte eller ikke, men manntallsundersøkelsen gir oss tilstrekkelig gode estimat for dette. Denne består av ca. 1,7 millioner personer fra 27 fulltellingskommuner, i tillegg til et utvalg fra

andre, der man har registrert om personene har stemt eller ikke.³ Ved å vekte opp utvalgsdelen av manntallsundersøkelsen og så legge til fulltellingsdelen, får vi populasjonstallene. Tilslutt justeres de estimerte populasjonstallene slik at fordelingen etter velgergruppe blir riktig.

4.2. Kalibrering av vektene

En etterstratifisert vekt etter velgergruppe og stemt/ikke stemt, slik som vist i forrige avsnitt, vil trolig være for «primitiv» til å kunne gi god statistikk for de mange interessevariablene i en undersøkelse. Vi ønsker derfor å forbedre vektene ved å kalibrere dem. Kalibrering har som utgangspunkt at det er en sammenheng mellom en interessevariabel y og en eller flere registervariable x , f.eks. ved den lineære regresjonsmodellen

$$y_i = \beta_0 + \beta_1 x_{i1} + \beta_2 x_{i2} + \dots + \beta_p x_{ip} + \varepsilon_i$$

Vi lar s betegne nettoutvalget og U populasjonen. Ideen er nå at vekter w som er kalibrerte slik at de estimerer både populasjonsstørrelsen N og populasjonstotalene av de aktuelle registervariablene helt riktig, dvs.

$$\sum_{i \in s} w_i = N \text{ og } \sum_{i \in s} w_i x_{ij} = \sum_{i \in U} x_{ij}, j = 1, 2, \dots, p,$$

også vil være slik at de estimerer populasjonstotalen til y bra. Det er mange sett av vekter som har denne egenskapen, men det er vanlig å velge vekter som endrer minst mulig på våre etterstratifiserte vekter, la oss kalle dem d_i . I praksis de vektene som minimaliserer avstandsfunksjonen

$$D = \sum_{i \in s} \frac{(w_i - d_i)^2}{d_i}$$

De kalibrerte vektene w vil også ha egenskapen at den vektete summen av y blir identisk med det vi får hvis vi i stedet hadde predikert alle y -verdier ved hjelp av regresjonsmodellen gitt over, altså sammenhengen

$$\sum_{i \in s} w_i y_i = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 \sum_{i \in U} x_{i1} + \hat{\beta}_2 \sum_{i \in U} x_{i2} + \dots + \hat{\beta}_p \sum_{i \in U} x_{ip}$$

Her er $(\hat{\beta}_0, \hat{\beta}_1, \dots, \hat{\beta}_p)$ parameterestimaterne fra den vektete regresjonen av y mot x_1, x_2, \dots, x_p , med vekter d . For flere detaljer om hvordan kalibrerte vekter beregnes, se Deville & Särndal (1992). Som programverktøy i kalibreringen brukte vi R-pakken ReGenesees (R Core Team 2015, Zardetto 2015).

Det er ikke ønskelig at kalibreringen gir en svært stor økning i vektene spredning. Det finnes ingen absolutte krav for hvor mye økning man tillater. Her har vi brukt en anbefaling fra EHIS (2013, s. 159–160), som sier at størrelsen

$$\frac{w_i/\bar{w}}{d_i/\bar{d}}$$

skal ligge innenfor intervallet $(1/3, 3)$. Hvis $\bar{w} = \bar{d}$, slik som i vårt tilfelle, vil denne forenkles til w_i/d_i .

³ Mer informasjon om manntallsundersøkelsen finner du under om statistikken, produksjon.

Kalibreringsvariable og inndeling i kategorier

Variablene det kalibreres mot er:

- Kjønn
- Alder, 3 kategorier
 - 1: under 30 år
 - 2: 30–67 år
 - 3: over 67 år
- Høyeste utdanning, 4 kategorier
 - 1: grunnskole eller lavere
 - 2: videregående
 - 3: universitet
 - 4: uoppgitt
- Landbakgrunn, 8 kategorier, se Tabell A2
- Region, 3 kategorier
 - 1: Oslo
 - 2: andre storbyer, dvs. Bergen, Trondheim, Stavanger, Tromsø, Drammen og Kristiansand S
 - 3: resten av landet
- Parti stemt ved kommunevalget 2015, 11 kategorier (partiene Ap, FrP, H, KrF, MdG, R, SV, Sp, V og andre partier), i tillegg til ikke stemt

Merk at vi her kun kalibrerer mot marginalene, altså populasjonstotalene til hver kategori, og ikke noen kryssklassifiseringer av variablene. Vektene skal altså ha den egenskapen at de greier å estimere riktig antall kvinner og menn i populasjonen, riktig antall under 30 år i populasjonen, osv.

Parti stemt – et kalibreringsproblem som gir to sett med vekter

Populasjonstotalene til hvor mange som stemte på hvert enkelt parti – eller ikke deltok i valget – får vi fra den offisielle valgstatistikken. Videre gir manntallsundersøkelsen kunnskap om hvem i nettoutvalget som stemte ved valget. Problemet er å finne hvilket parti disse personene stemte. Tabell 4.3 viser at av de 3625 som stemte i nettoutvalget, var det 82 som svarte at de ikke stemte eller ikke oppga noe svar på spørsmålet om de stemte. Disse hadde vi ikke noe parti på. I tillegg var det 120 blant de som sa de hadde stemt – og faktisk også hadde gjort det – som ikke oppga hvilket parti de stemte på. Vi manglet altså parti for 202 personer. Her brukte vi derfor partitilhørighet (spørsmål 9a), der dette var oppgitt, som erstatning for parti stemt (spørsmål 12). Til slutt sto vi igjen med 118 personer som hadde stemt, men der vi ikke hadde noe informasjon om parti.

Tabell 4.3 Antall som har stemt/ikke stemt i nettoutvalget. Manntall og svart på skjema

	Stemt, manntallsundersøkelsen	Ikke stemt, manntallsundersøkelsen
Spørsmål 10 på skjema		
Stemt	3533	471
Ikke stemt	63	2162
Uoppgitt	29	32

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Kalibrering forutsetter at man har fullstendig informasjon i nettoutvalget om de variablene man kalibrerer mot. For å kunne kalibrere mot variabelen parti stemt, måtte vi derfor fjerne 118 personer fra nettoutvalget. Vi kaller dette metode 1. Alternativet var å bruke hele nettoutvalget, men kun kalibrere mot antall som har stemt/ikke stemt, dette blir da vår metode 2. Kalibrering med metode 1 gir en noe større spredning i vektene enn metode 2, men allikevel godt innenfor det vi kan akseptere, se Tabell 4.4.

Tabell 4.4 Fordelingen til etterstratifiserte vektorer, kalibrerte vektorer og forholdet mellom dem, metode 1 og metode 2

	Minimum	1. kvartil	Median	Gjennomsnitt	3. kvartil	Maksimum
Metode 1						
d_i	84,6	113,2	185,3	650,8	1650,0	3218,0
w_i	30,1	107,8	176,0	650,8	987,6	6580,0
w_i/d_i	0,36	0,72	0,96	1,02	1,32	2,25
Metode 2						
d_i	81,1	107,8	185,3	638,6	1615,0	3218,0
w_i	40,5	104,6	171,5	638,6	1079,0	6547,0
w_i/d_i	0,43	0,72	0,97	1,02	1,33	2,20

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

4.3. Effekt av vektingen

Tabell 4.5 viser i hvilken grad statistikken påvirkes av ulike vektingsmetoder. En etterstratifisert vekt etter kun velgergruppe (første kolonne), vil gi en overestimering av politisk interesse. Dette skyldes at de stemte ved valget, og som dermed trolig er mest politisk interessert, er overrepresentert i nettoutvalget. Ved å benytte en etterstratifisert vekt som i tillegg tar hensyn til om man har stemt eller ikke (kolonne 2), får vi rettet opp det aller meste av denne skjevheten. Kalibrering mot andre variable i tillegg har liten effekt.

Partifordelingen blir (selvsagt) helt riktig når vi kalibrerer mot parti (kolonne 3), men det er verdt å merke seg at vi får rettet opp mye av skjevheten i partifordeling også ved å kalibrere mot andre variable enn hvilket parti man har stemt på (kolonne 4).

Tabell 4.5 Effekten av ulike metoder for vekting

	Etterstratifisert etter velgergruppe	Etterstratifisert etter velgergruppe og stemt/ikke stemt ⁴	Kalibrert vekt metode 1 ⁵	Kalibrert vekt metode 2
Hvor interessert er du i kommunepolitikk?				
Svært interessert	9,9	8,7	8,7	8,6
Ganske interessert	51,7	48,2	48,6	48,2
Lite interessert	34,8	38,3	37,5	37,8
Helt uinteressert	3,6	4,8	5,3	5,4
Valgdeltagelse				
Godkjente stemmer	73,7	60,0	59,6	59,6
Ikke stemt / ikke godkjente stemmer	26,3	40,0	40,4	40,4
Partifordeling				
Ap	31,1	31,0	33,0	31,5
FrP	7,2	7,3	9,5	8,5
H	25,5	25,6	23,2	24,9
KrF	4,8	4,9	5,5	4,8
MdG	5,1	5,0	4,3	4,9
R	2,5	2,5	2,0	2,2
SV	5,5	5,5	4,1	5,0
Sp	8,1	8,2	8,5	8,3
V	6,5	6,5	5,5	5,8
Andre	3,6	3,7	4,6	4,0

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

⁴ Denne vekten er ikke justert eksakt for valgdeltagelse.

⁵ Kalibrert vekt metode 1 gir oss populasjonstotalene for valgdeltagelse og partitilhørighet.

Referanser

- Couper, M. P. (2008). *Designing Effective Web Surveys*. New York: Cambridge University Press.
- Deville, J.-C. & Särndal, C.-E. (1992). Calibration Estimators in Survey Sampling, *Journal of the American Statistical Association*, 87, 376–382.
- EHIS (2013). *European Health Interview Survey (EHIS wave 2): Methodological manual – 2013 Edition*. Hentet fra https://www.destatis.de/Europa/EN/Publications/Eurostat/PopulationLabourSocial/Health/MW_KSRA13018EN.html.
- Kleven, Ø. (2015). *Valgdeltakelsen blant personer med innvandrerbakgrunn: Analyse av mulige effekter av lik valgdeltakelse blant personer med og uten innvandrerbakgrunn* (Rapporter 2015/33). Hentet fra <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/valgdeltakelsen-blant-personer-med-innvandrerbakgrunn>.
- Kleven, Ø., Aardal, B., Bergh, J., Hesstvedt, S., & Hindenes, Å. (2015). *Valgundersøkelsen 2013: Dokumentasjons- og tabellrapport* (Notater 2015/29). Hentet fra <http://www.ssb.no/valg/artikler-og-publikasjoner/valgundersokelsen-2013>.
- R Core Team (2015). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <http://www.R-project.org/>.
- Zardetto, D. (2015). ReGenesees: an Advanced R System for Calibration, Estimation and Sampling Error Assessment in Complex Sample Surveys. *Journal of Official Statistics*, 31, 177–203.

Vedlegg A: Svarprosent og kategorisering basert på landbakgrunn

Tabell A1 Svarprosent for land med minst 25 personer i bruttoutvalget

Land	Antall observasjoner	Svarprosent	Land	Antall observasjoner	Svarprosent
Nederland	105	62	Afghanistan	257	32
Australia	25	52	Brasil	81	32
Storbritannia	247	51	Polen	1122	31
Colombia	29	48	Tyrkia	359	31
Portugal	27	48	Chile	216	31
Ghana	41	46	Palestina	77	31
Island	117	44	Bosnia-Hercegovina	401	30
Ukraina	55	44	Sri Lanka	313	30
Sverige	681	43	Estland	66	30
Frankrike	65	43	Syria	37	30
Ungarn	63	43	Bangladesh	27	30
Litauen	391	42	Sudan	34	29
Tsjekkia	36	42	Pakistan	742	28
Canada	26	42	Kongo	46	28
Tyskland	412	41	Liberia	32	28
Peru	37	41	Etiopia	130	27
Danmark	437	40	Kenya	37	27
Norge	5259	39	Thailand	273	26
USA	157	39	Bulgaria	66	26
Finland	150	39	Vietnam	527	25
Romania	122	37	Algerie	38	24
Spania	62	37	Eritrea	185	23
Libanon	62	37	Marokko	177	23
Nigeria	27	37	Irak	546	22
Iran	417	36	Latvia	98	22
Filippinene	354	36	Myanmar	65	22
Kroatia	78	36	Tunisia	27	22
Serbia	61	36	Makedonia	84	21
Kina	162	35	Gambia	28	21
India	212	34	Kosovo	329	20
Italia	38	34	Slovakia	40	20
Russland	295	33	Somalia	521	19

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Tabell A2 Kategorier basert på landbakgrunn. Brukes i kalibrering av vektene

Kategori	Land	Landkode
1	Norge	000
2	Danmark	101
	Grønland	102
	Finland	103
	Færøyene	104
	Island	105
	Sverige	106
3	Andorra	114
	Belgia	112
	Frankrike	117
	Gibraltar	118
	Hellas	119
	Irland	121
	Italia	123
	Malta	126
	Nederland	127
	Liechtenstein	128
	Luxembourg	129
	Monaco	130
	Portugal	132
	San Marino	134
	Moldova	138
	Spania	137
	Storbritannia	139
	Sveits	141
	Tyskland	144
	Østerrike	153
	Vatikanstaten	154
	Guernsey	162
	Jersey	163
	Man	164
	Kypros	500
	Israel	460
	USA	684
	Canada	612
	New Zealand	820
	Australia	805
4	Albania	111
	Bulgaria	113
	Estland	115
	Hviterusland	120
	Kroatia	122
	Latvia	124
	Polen	131
	Romania	133
	Litauen	136
	Russland	140
	Slovenia	146
	Ukraina	148
	Ungarn	152
	Makedonia	156
	Slovakia	157
	Tsjekkia	158
	Serbia	159
	Montenegro	160
5	Algerie	203
	Angola	204
	Botswana	205
	St. Helena	209
	Det britiske territoriet i Indiahavet	213
	Burundi	216
	Komorene	220
	Benin	229
	Ekvatorial-Guinea	235
	Elfenbeinskysten	239
	Eritrea	241
	Etiopia	246
	Egypt	249
	Djibouti	250
	Gabon	254
	Gambia	256
	Ghana	260

	Guinea	264
	Guinea-Bissau	266
	Kamerun	270
	Kapp Verde	273
	Kenya	276
	Kongo-Brazzaville	278
	Kongo	279
	Lesotho	281
	Liberia	283
	Libya	286
	Madagaskar	289
	Malawi	296
	Mali	299
	Marokko	303
	Vest-Sahara	304
	Mauritania	306
	Mauritius	307
	Namibia	308
	Niger	309
	Nigeria	313
	Mosambik	319
	Mayotte	322
	Réunion	323
	Zimbabwe	326
	Rwanda	329
	São Tomé og Príncipe	333
	Senegal	336
	Den sentralafrikanske republikk	337
	Seychellene	338
	Sierra Leone	339
	Somalia	346
	Sør-Sudan	355
	Sudan	356
	Swaziland	357
	Sør-Afrika	359
	Tanzania	369
	Tsjad	373
	Togo	376
	Tunisia	379
	Uganda	386
	Zambia	389
	Burkina Faso	393
	Mosambik	319
	Mayotte	322
	Réunion	323
	Zimbabwe	326
	Rwanda	329
	São Tomé og Príncipe	333
	Senegal	336
	Den sentralafrikanske republikk	337
	Seychellene	338
	Sierra Leone	339
	Somalia	346
	Sør-Sudan	355
	Sudan	356
	Swaziland	357
	Sør-Afrika	359
	Tanzania	369
	Tsjad	373
	Togo	376
	Tunisia	379
	Uganda	386
	Zambia	389
	Burkina Faso	393
6	Afghanistan	404
	Armenia	406
	Aserbajdsjan	407
	Bahrain	409
	Bangladesh	410
	Bhutan	412
	Brunei	416
	De forente arabiske emirater	426
	Georgia	430
	Indonesia	448
	Irak	452
	Iran	456
	Jordan	476
	Kasakhstan	480

	Kuwait	496
	Kirgisistan	502
	Libanon	508
	Macao	510
	Malaysia	512
	Oman	520
	Palestina	524
	Pakistan	534
	Øst-Timor	537
	Qatar	540
	Saudi-Arabia	544
	Tadsjikistan	550
	Turkmenistan	552
	Usbekistan	554
	Syria	564
	Jemen	578
7	Myanmar	420
	Sri Lanka	424
	Filippinene	428
	Taiwan	432
	Hongkong	436
	India	444
	Japan	464
	Kambodsja	478
	Kina	484
	Nord-Korea	488
	Sør-Korea	492
	Laos	504
	Maldivene	513
	Mongolia	516
	Nepal	528
	Singapore	548
	Thailand	568
	Vietnam	575
	De amerikanske Jomfruøyene	601
	Barbados	602
	Antigua og Barbuda	603
	Belize	604
	Bahamas	605
	Bermuda	606
	De britiske Jomfruøyene	608
	Caymanøyene	613
	Costa Rica	616
	Cuba	620
	Dominica	622
	Den dominikanske republikk	624
	Grenada	629
	Guadeloupe	631
	Guatemala	632
	Haiti	636
	Honduras	644
	Jamaica	648
	Martinique	650
	Mexico	652
	Montserrat	654
	Aruba	657
	Sint Maarten	658
	Bonaire, Sint Eustatius og Saba	659
	Anguilla	660
	Curaçao	661
	Nicaragua	664
	Panama	668
	El Salvador	672
	Saint-Pierre-et-Miquelon	676
	Saint Kitts og Nevis	677
	Saint Lucia	678
	Saint Vincent og Grenadinene	679
	Trinidad og Tobago	680
	Turks- og Caicosøyene	681
	Puerto Rico	685
	Saint-Martin	686
	Saint-Barthélemy	687
	Argentina	705
	Bolivia	710
	Brasil	715
	Guyana	720
	Chile	725
	Colombia	730

	Ecuador	735
	Falklandsøyene	740
	Fransk Guyana	745
	Paraguay	755
	Peru	760
	Surinam	765
	Uruguay	770
	Venezuela	775
	Amerikansk Samoa	802
	Salomonøyene	806
	Christmasøya	807
	Kokosøyene	808
	Cookøyene	809
	Fiji	811
	Vanuatu	812
	Tonga	813
	Fransk Polynesia	814
	Kiribati	815
	Tuvalu	816
	Guam	817
	Nauru	818
	USAs ytre småøyer	819
	Niue	821
	Norfolkøya	822
	Mikronesiaføderasjonen	826
	Papua Ny-Guinea	827
	Pitcairn	828
	Tokelau	829
	Samoa	830
	Wallis- og Futunaøyene	832
	Ny-Caledonia	833
	Marshalløyene	835
	Palau	839
	Nord-Marianene	840
	Statsløs	980
	Uoppgitt	990
8	Tyrkia	143
	Bosnia-Hercegovina	155
	Kosovo	161

Kilde: Velgerundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå

Vedlegg B: IO-brev på norsk og engelsk

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Velgerundersøkelsen «IO_NR»

«NAVN»
BOLIGNUMMER «BOLIGNR»
«ADRESSE»
«POSTNR» «POSTSTED»

Oslo, «DATO»
Saksbehandler: Arnhild Torsteinsen
E-post: velgerundersokelsen@ssb.no
Telefon: 62 88 56 08 (9.00 - 15.00)

Statistisk sentralbyrå (SSB) har hovedansvaret for å lage offisiell statistikk om det norske samfunnet. Offisiell statistikk er vårt felles faktagrunnlag og viktig for et levende demokrati. SSB er politisk og faglig uavhengig

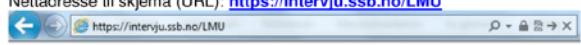

intervju.ssb.no/LMU

Vi ønsker at du deltar i SSBs velgerundersøkelse på nett

Statistisk sentralbyrå gjennomfører nå en undersøkelse der vi ønsker å se nærmere på hva som gjør at noen deltar i valget, og andre lar være. Undersøkelsen vil gi kunnskap om ulike gruppers deltakelse i det norske demokratiet. Du er en av 20 000 som er trukket ut til undersøkelsen. Vi vil gjerne at du svarer uavhengig om du deltok i kommune- og fylkestingsvalget eller ikke.

Du deltar ved å svare på et kort skjema på internett. Dette tar bare ti minutter. Nettadressen til skjemaet, brukernavn og passord er oppgitt i boksen under.

<p>Nettadresse til skjema (URL): https://intervju.ssb.no/LMU</p> <p>Brukernavn: «BRUKERNAVN» Passord: «PASSORD»</p>
--

Skjemaet finnes både på norsk, engelsk, urdu, somali, polsk og litauisk. Du kan svare på PC, Mac, nettbrett eller smarttelefon.

Ditt svar er viktig. Vi kan ikke erstatte deg med en annen dersom du ikke deltar i undersøkelsen. Svarene du gir skal bare benyttes til å lage statistikk og vi vil aldri offentliggjøre opplysninger om deg. For å gjøre skjemaet kortere, henter vi opplysninger om fødeland, utdanning og inntekt fra registre som Statistisk sentralbyrå har tilgang til. Du kan lese mer om hvilke registre vi benytter og personvern på intervju.ssb.no/velger. Undersøkelsen er frivillig og du kan når som helst trekke deg og kreve opplysningene slettet.

Gå inn på intervju.ssb.no/velger for mer informasjon om undersøkelsen.

På forhånd takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Christine Meyer
administrerende direktør

Bengt Oscar Lagerstrøm
seksjonssjef

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
0033 Oslo

www.ssb.no

Org.nr.: NO 971 526 920 MVA

Statistics Norway has overall responsibility for producing official statistics on Norwegian society. Official statistics are our common factual basis and are essential for a living democracy. Statistics Norway is politically and professionally autonomous.

Velgerundersøkelsen «IO_NR»
 «NAVN»
 BOLIGNUMMER «BOLIGNR»
 «ADRESSE»
 «POSTNR» «POSTSTED»

Oslo, «DATO»
 Executive officer: Arnhild Torsteinsen
 E-mail: velgerundersokelsen@ssb.no
 Tel.: 62 88 56 08 (9am - 3pm)

intervju.ssb.no/LMU

We want you to participate in Statistics Norway's voters survey on internet

Statistics Norway is now conducting a survey where we want to take a closer look at what makes some people participate in elections while others refrain. The survey will provide knowledge about participation of different groups in the Norwegian democracy. You are one of 20,000 extracted to the survey. We would like you to answer whether you participated in local and regional elections or not.

All you need to do to take part is complete a short questionnaire on the internet, which will take just ten minutes. The web address for the questionnaire, your username and password are given in the box below.

Questionnaire web address (URL): <https://intervju.ssb.no/LMU>

Username: «BRUKERNAVN»
 Password: «PASSORD»

The questionnaire is available in Norwegian and English,..... and you can give your answers using a PC, Mac, tablet or smart phone.

Your participation is important to us. We cannot replace you live in with another one if you do not take part in the survey. The answers you provide will only be used to compile statistics and we will never publish information about you. In order to make the questionnaire shorter, we will collect data about your country of birth, education and income from registers that Statistics Norway has access to. You can read more about the registers we use and data protection at intervju.ssb.no/velger. The survey is voluntary and you may withdraw at any time and request your information to be deleted.

Go to intervju.ssb.no/velger for more information. Thank you for your help.

Kind regards,

Christine Meyer
 Director General

Bengt Oscar Lagerström
 Head of division

Postadresse:
 Postboks 8131 Dep
 0033 Oslo

www.ssb.no

Org.nr.: NO 971 526 920 MVA

Vedlegg C: Purring på e-post

Fra: Statistisk sentralbyrå [<mailto:velgerundersokelsen@ssb.no>]
Sendt: «DATO»
Til: «NAVN»
Emne: SSBs velgerundersøkelse

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway

Hei «NAVN»

Statistisk sentralbyrå (SSB) viser til tidligere epost eller brev om deltakelse i SSBs velgerundersøkelse. Da vi ikke kan se å ha mottatt noe svar fra deg, tillater vi oss å minne om undersøkelsen. Har du svart i løpet av de siste dagene, ber vi deg se bort fra denne henvendelsen.

Du deltar ved å svare på et kort skjema på internett. Dette tar fem til ti minutter. Nettadressen til skjemaet, brukernavn og passord er oppgitt i boksen under.

Du kan svare på nettsiden:
<http://intervju.ssb.no/valg2015/valg2015.aspx?KeyValue=>BRUKERIDHER>.>PASSORDHER>>

Skjemaet finnes både på norsk, engelsk, urdu, somali, polsk og litauisk. Du kan svare på PC, Mac, nettbrett eller smarttelefon.

Ditt svar er viktig. Vi kan ikke erstatte deg med en annen dersom du ikke deltar i undersøkelsen. Svarene du gir skal bare benyttes til å lage statistikk og vi vil aldri offentliggjøre opplysninger om deg. For å gjøre skjemaet kortere vil vi kople svarene mot opplysninger fra registre som Statistisk sentralbyrå har tilgang til. Dette gjelder enkelte opplysninger fra Folkeregisteret, opplysninger om valgdeltakelse fra kommunenes manntall, utdanning fra skoleeiere og Lånekassen og opplysninger om inntekt, formue, arbeid, trygde og stønader hentet fra skatteetaten og NAV. Du kan lese mer om hvilke registre vi benytter og personvern på intervju.ssb.no/valg2015. Undersøkelsen er frivillig og du kan når som helst trekke deg og kreve opplysningene slettet.

Gå inn på <http://www.ssb.no/velger> for mer informasjon om undersøkelsen.

På forhånd takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen
Statistisk sentralbyrå

«NAVN»

Statistics Norway refers to the letter or email sent to you about participation in Statistic Norway's voters survey. We have not yet received your response. Therefore, we allow us to remind you of this survey.

All you need to do to take part is complete a short questionnaire on the Internet, which will take just ten minutes. We want you to participate in Statistics Norway's voters survey on the Internet.

The survey will provide knowledge about how different groups participate in the Norwegian democracy. You are one of 19,000 persons sampled for the survey. We would like you to answer regardless of whether you participated in the local and regional elections.

All you need to do to take part is complete a short questionnaire on the Internet, which will take just ten minutes.

You may respond at:

<http://intervju.ssb.no/valg2015/valg2015.aspx?KeyValue=>BRUKERIDHER>.>PASSORDHER>>

The questionnaire is available in Norwegian, English, Urdu, Somali, Polish and Lithuanian. You can give your answers using a PC, Mac, tablet or smart phone.

Your answers are important. We cannot replace you with another person if you do not participate in the survey. The answers you provide will only be used to produce statistics, and we will never disclose information about you. To make the questionnaire shorter, we will link the answers to information from records that Statistics Norway has access to. This will be information from the Population Register, information on voter turnout from the municipal census, data on education from school owners and Lånekassen, and information on income, wealth, employment, social security and social benefits derived from the tax authorities and NAV. You can read more about the records we use and privacy at intervju.ssb.no/valg2015. The survey is voluntary and you can always withdraw and demand that the information you have provided through the survey be deleted.

Go to <http://www.ssb.no/velger> for more information.

Thank you for your help.

Kind regards,
Statistics Norway

Vedlegg D: Spørreskjema

Spørsmål 1

Hvor interessert er du i politikk generelt? Er du ...

- svært interessert
- ganske interessert
- lite interessert
- helt uinteressert

Spørsmål 2a

Av og til varierer folks interesse mellom ulike typer politikk. Hvor interessert er du for eksempel i kommunepolitikk? Er du...

- svært interessert
- ganske interessert
- lite interessert
- helt uinteressert

Spørsmål 2b

Hva med fylkespolitikk? Er du...

- svært interessert
- ganske interessert
- lite interessert
- helt uinteressert

Spørsmål 2c

Hva med rikspolitikk? Er du...

- svært interessert
- ganske interessert
- lite interessert
- helt uinteressert

Nå kommer noen spørsmål om du har deltatt i politiske diskusjoner eller samtaler foran valget i år.

Spørsmål 3

Hvor ofte pratet du om valget med familie, venner, bekjente eller kolleger?

- Daglig
- Noen ganger i uken
- Noen ganger i måneden
- Mer sjelden
- Aldri

Spørsmål 4

Forsøkte du i slike samtaler foran valget i år å påvirke noen til å stemme på et bestemt parti?

- Ja
- Nei
- Husker ikke

Spørsmål 5

Forsøkte en venn, et familiemedlem, en nabo eller en kollega eller en annen bekjent å overbevise deg om å stemme på et bestemt parti i løpet av valgkampen?

- Ja
- Nei

Spørsmål 6

Man kan hente informasjon om valget på en rekke ulike måter. Hvor viktig vil du si at følgende kilder var for deg i denne valgkampen. Svar på en skala fra 1 til 5 der 1 betyr «ikke viktig» og 5 betyr «svært viktig»

Spørsmål 6a	Riksdekkende aviser, inkludert nettutgaver
Spørsmål 6b	Lokale og regionale aviser, inkludert nettutgaver
Spørsmål 6c	TV
Spørsmål 6d	Radio
Spørsmål 6e	Facebook
Spørsmål 6f	Twitter
Spørsmål 6g	Partienes valgkammateriell (brosjyrer, pamfletter, nettsider),
Spørsmål 6h	Direkte kontakt med partirepresentanter
Spørsmål 6i	Diskusjoner med familie, venner og arbeidskollegaer

Spørsmål 7

Det er ulike måter å øve innflytelse på. Har du noen gang i løpet av de siste fire årene forsøkt å påvirke avgjørelsen av en sak i kommunestyret eller fylkestinget ved å (flere svar mulig)

- Delta i en aksjon, et protestmøte eller en demonstrasjon?
- Ta saken opp i parti, fagforening, eller annen organisasjon?
- Henvende deg til kommune- eller fylkeskommunehierarkiet?
- Ta kontakt med lokal politiker?
- Skrive under på opprop, eller underskriftskampanje? Underskriftskampanjer på Internett regnes også med

- Ingen av disse

Spørsmål 8

I politikken snakkes det om venstresiden og høyresiden. Hvor vil du plassere deg selv på en skala fra 0 til 10 der 0 betyr venstresiden og 10 betyr høyresiden?

Spørsmål 9a

Mange føler seg som tilhengere av et bestemt parti, mens andre føler seg mer ubundet av partiene. Vil du si at du i alminnelighet tenker på deg selv som en høyretilhenger, en arbeiderpartitilhenger, en SV-tilhenger og så videre, eller føler du deg ikke knyttet til noen av partiene?

- Arbeiderpartiet
 Fremskrittspartiet
 Høyre
 Kristelig Folkeparti
 Miljøpartiet De Grønne
 Rødt
 Sosialistisk Venstreparti
 Senterpartiet
 Venstre
 Andre partier eller lister
 Ikke knyttet til et bestemt parti

Spørsmål 9b

Betrakter du deg som sterkt overbevist tilhenger av dette partiet, eller er du ikke særlig overbevist?

- Sterkt overbevist
 Ikke særlig overbevist

Spørsmål 10

I alle valg er noen forhindret fra å stemme fordi de er syke eller opptatt med andre ting, og andre vil av ulike grunner ikke stemme. Stemte du ved kommunestyre- og fylkestingsvalget 2015?

- Ja
 Nei

Spørsmål 12

Hvilket parti eller liste stemte du på i årets kommunestyrevalg?

- Arbeiderpartiet
 Fremskrittspartiet
 Høyre
 Kristelig Folkeparti
 Miljøpartiet De Grønne
 Rødt
 Sosialistisk Venstreparti
 Senterpartiet
 Venstre
 Lokal liste/bygdliste
 Andre partier eller lister
Hvilket annet parti eller liste?

Til de som ikke stemte:

Spørsmål 11

Hvilke av følgende årsaker hadde betydning for at du ikke stemte? Du kan sette flere kryss

- Sykdom eller uførhet (egen eller i familien)
 Ut av byen eller borte fra hjemmet
 Glemte å stemme
 Ikke interessert, følte ikke min stemme ville gjøre en forskjell
 Var for opptatt med andre ting, måtte prioritere jobb eller skole
 Trodde ikke jeg hadde stemmerett
 Det er ikke noe parti eller liste som mener det samme som meg
 Forskjellene mellom partiene er for små
 Det er ingen viktige lokale saker jeg brenner for
 Jeg kjenner for lite til hva partiene står for
 Jeg mangler tillit til lokalpolitikere her i kommunen
 Jeg kjenner for lite til personene som stiller til valg

Spørsmål 15

Hvor viktig var det følgende for ditt valg av parti eller liste til kommunevalget? Angi din mening på en skala fra 1 til 5 der 1 betyr «ikke viktig» og 5 betyr «svært viktig»

Spørsmål 15a lokale saker,

Spørsmål 15b personer på listen,

Spørsmål 15c rikspolitiske saker

Spørsmål 15d allmenn tillit til partiet

Spørsmål 16

Ga du en personstemme til en eller flere kandidater på listen som du stemte på ved kommunevalget? Også kjent som kumulering

- Ja

- Nei

Spørsmål 17

Førte du opp kandidater fra andre lister, såkalte slengerstemmer, ved kommunevalget?

- Ja
 Nei

Spørsmål 18

Det kan være mange grunner til at man endrer stemmeseddelen ved kommunevalg. Vil du for hver av de følgende grunner si om de spilte en stor rolle, en viss rolle, eller ingen rolle, da du endret stemmeseddelen ved kommunevalget?

- Spørsmål 18a) Kandidatens standpunkt i viktige spørsmål.
Spørsmål 15b) Kandidatens kommunalpolitiske erfaring.
Spørsmål 15c) Kandidatens bosted.
Spørsmål 15d) Kandidatens kjønn.
Spørsmål 15e) Kandidatens etniske opprinnelse eller landbakgrunn.
Spørsmål 15f) Kandidatens opptreden i mediene.
Spørsmål 15g) Personlig kjennskap til kandidaten.

Til de som stemte

Spørsmål 13

Stemte du i forrige kommunestyre- og fylkestingsvalg, i 2011?

- Ja
 Nei

Hvis ja

Spørsmål 14

Hvilket parti stemte du på i kommunestyrevalget i 2011?

- Arbeiderpartiet
 Fremskrittspartiet
 Høyre
 Kristelig Folkeparti
 Miljøpartiet De Grønne
 Rødt
 Sosialistisk Venstreparti
 Senterpartiet
 Venstre
 Lokal liste/bygdliste
 Andre partier eller lister
Hvilket annet parti eller liste?

Spørsmål 19

Er du medlem av noen av de følgende typene organisasjoner? Flere svar mulig..

- en fagforening eller arbeidstakerorganisasjon?
 et norsk politisk parti?
 et politisk parti utenfor Norge?
 et idrettslag eller en idrettsforening
 en innvander- eller flyktningeforening
 en menighet eller religiøs forening?

Nå kommer noen spørsmål om religion og livssyn

Spørsmål 20

Hvor viktig vil du si religion er i livet ditt?

Svar på en skala som går fra 0 til 10, der 0 betyr "ingen betydning" og 10 betyr "svært viktig".

Spørsmål 21

Hvis du ser bort fra spesielle anledninger som bryllup og begravelser, hvor ofte deltar du i religiøse møter som gudstjeneste, messe, fredagsbønn eller tilsvarende? Er det...

- hver dag
 mer enn en gang i uka
 en gang i uka
 minst en gang i måneden
 bare på spesielle helligdager
 sjeldnere
 aldri
 vil ikke svare

Spørsmål 22

Hvilket trossamfunn eller livssynssamfunn tilhører du?

- Den norske kirke/statskirke
 Den romersk-katolske kirke
 Den ortodokse kirke
 Annen kristen menighet
 Et islamsk trossamfunn
 Det mosaiske trossamfunn
 Buddhismen

- Hinduismen
- Sikhismen
- Annet trossamfunn
- Human-etisk forbund
- Annet livssynsamfunn
- Ingen tros- eller livssynsamfunn
- Ønsker ikke å svare

Spørsmål 23

Hvor ofte har du sosial omgang med venner, slektninger eller arbeidskolleger?

- Daglig
- Ukentlig
- Månedlig eller sjeldnere

Spørsmål 24a

Har noen av dine venner innvandrerbakgrunn?

- Ja
- Nei

Spørsmål 24b

Hvor mange av dine venner har innvandrerbakgrunn? Er det...

- Noen få
- En del, men klart under halvparten
- Omkring halvparten
- Klart over halvparten
- Alle eller nesten alle

Kun til personer som det ikke finnes registerdata for

Spørsmål 25

Hva er din høyeste fullførte utdanning?

- Ingen utdanning
- Barneskole
- Ungdomsskole
- Videregående skole
- Universitet/høyskole, 4 år eller mindre med eksamen
- Universitet/høyskole, mer enn 4 år med eksamen

Figurregister

Figur 2.1	Utvikling i svarprosent i innsamlingsperioden	9
Figur 2.2	Svarprosent etter fase 1 og fase 2 for de fem kontaktstrategiene.....	11

Tabellregister

Tabell 1.1	Nøkkeltall, SSBs velgerundersøkelse 2015	7
Tabell 2.1	Fordeling på velgergruppe i populasjon og bruttoutvalg	7
Tabell 2.2	Land med de 10 høyeste og 10 laveste svarprosent. Kun land med over 100 personer i bruttoutvalget er inkludert.....	10
Tabell 2.3	Oversikt over grupper for kontaktstrategi og utsendinger, fase 1	10
Tabell 3.1	Brutto- og nettoutvalg. Fordeling på kjønn, alder, utdanning, region og landbakgrunn. Prosent.....	12
Tabell 4.1.	Estimert fordeling på velgergruppe og antall stemt/ikke stemt i populasjonen	13
Tabell 4.2	Fordeling på velgergruppe og antall stemt/ikke stemt i nettoutvalget	13
Tabell 4.3	Antall som har stemt/ikke stemt i nettoutvalget. Manntall og svart på skjema	15
Tabell 4.4	Fordelingen til etterstratifiserte vekter, kalibrerte vekter og forholdet mellom dem, metode 1 og metode 2.....	16
Tabell 4.5	Effekten av ulike metoder for vekting	16
Tabell A1	Svarprosent for land med minst 25 personer i bruttoutvalget	18
Tabell A2	Kategorier basert på landbakgrunn. Brukes i kalibrering av vektene	19

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9367-2 (elektronisk)

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway